

Oefeningen in dapperheid

Open Domein nr. 58

David de Poel

Oefeningen in dapperheid

Het leven van René/Renate Stoute

Uitgeverij De Arbeiderspers / Amsterdam / Antwerpen

Mede mogelijk gemaakt door het Jaap Harten Fonds.

Copyright © 2022 David de Poel

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BV Uitgeverij De Arbeiderspers, Weteringschans 259, 1017 XJ Amsterdam.

Omslagontwerp en typografie: Steven van der Gaauw
Foto omslag: Klaas Koppe
Portret auteur: Krijn van Noordwijk

ISBN 978 90 295 0605 2 / NUR 321

www.arbeiderspers.nl
www.daviddepoel.nl

*Ik ben een schrijver die reageert op pijnlijke ervaringen.
Voorwaarde voor het schrijven is voor mij: iets dat niet meer
te verdragen is. Alleen hij die een gemis voelt, heeft iets te
zeggen. Aan intentieverklaringen heb ik niets.*

Martin Walser

*She said: 'Hey babe, take a walk on the wild side'
I said: 'Hey honey, take a walk on the wild side'*

Lou Reed

Voor Corrie

Inhoud

Inleiding 9

DEEL I

- 1 – René Stoute, ik ken geen René Stoute (1999) 13
- 2 – Zijn geheim (1950-1964) 17
- 3 – Kappersleerling (1964-1969) 27
- 4 – Bedreven autokraker (1970-1972) 35
- 5 – Vieze lappen voor de ramen (1973-1975) 43
- 6 – HUK (1975) 49
- 7 – Toekomstige bruid (1975-1976) 61
- 8 – René debuteert als prozaschrijver (1976-1979) 69
- 9 – Ze leent hem vaker haar jurken (1979-1981) 75

DEEL II

- 1 – Heb de liefde gevonden, de liefde! (1981-1983) 87
- 2 – Een tweede boek, dat moet eruit (1983) 97
- 3 – Dat is een jongen die wat te zeggen heeft (1983-1984) 103
- 4 – Een ziekte die ik meer vrees dan kanker, nierbekkenontsteking of trombose (1984) 109
- 5 – Ik vertel het niet verder (1985) 115
- 6 – Hoe moet dit aflopen? (1986-1987) 123
- 7 – Ik kan er niet tegen dat jij daar bent en ik hier (1987) 135
- 8 – Een liaison met een engel (1987-1988) 141
- 9 – Maximaal (1988) 151
- 10 – Ik ben in een bizarre film terechtgekomen (1988) 161
- 11 – Waarom ik niet en zij wel? (1989-1990) 169
- 12 – Ik moet echt van mijn angsten af! (1992-1993) 179

DEEL III

- 1 – Bij jou voel ik die onrust niet van steeds meer willen (1994) 189
- 2 – Kom in beweging, man! (1995) 199
- 3 – Mijn spirituele honger groeit (1996) 207
- 4 – Autobiografie van een afgedankt lichaam (1996-1999) 215
- 5 – Ik ben gewoon niet in een goede, gezonde conditie (2000) 227

Nawoord 233

Tot slot 235

Dankwoord 237

Bibliografie van Renate Stoute 239

Bronnen 241

Register van personen 261

Inleiding

René Stoute werd geboren in 1950. Toen hij in 1982 doorbrak als schrijver was ik negen jaar en voornamelijk geïnteresseerd in hutten bouwen, voetballen en kinderboeken lezen. Ik hoorde zijn naam pas toen ik al in de dertig was. Ik had een roman geschreven en mijn uitgever Guus Bauer maakte op de achterflap de vergelijking tussen mijn roman en Renés beroemdste boek *Op de rug van vuile zwanen*. Dat boek kende ik niet, maar mijn nieuwsgierigheid was gewekt. Ik bestelde een exemplaar en begon te lezen. De verhalen waren begin jaren tachtig geschreven, gingen over de Amsterdamse drugscene eind jaren zeventig, maar ik vond het taalgebruik nog verbazingwekkend modern. De sfeer deed me denken aan die van Jack Kerouac: een auteur die ik rond mijn achttiende jaar had ontdekt en die ik bewonderde. Ik begon meer boeken van Stoute te lezen en raakte geïntrigeerd door zijn persoon. Helemaal toen ik ontdekte dat hij tegen het eind van zijn leven een ‘zij’ was geworden: Renate Stoute.

Op de rug van vuile zwanen werd goed ontvangen. Voor zijn volgende boeken was minder aandacht en ook de verkoop viel tegen. Stoute was teleurgesteld, maar bleef stug doorschrijven. En niet omdat hij erkenning wilde of geld, maar uit noodzaak. Omdat hij niet anders kon en ervan overtuigd was dat hij gek werd als hij ermee stopte.

Stoutes leven zat vol tegenstellingen. Hij leefde in vervuilde kraakpanden, maar woonde ook in een grachtenpand en in een keurige eengezinswoning. Hij beroofde mensen van hun spullen, maar had ook een innemende kant waardoor je niet echt boos op hem kon worden. Hij kreeg nauwelijks scholing omdat hij al op jonge leeftijd wegens wangedrag van school was gestuurd. Toch schreef hij jaren daarna literaire recensies voor het gerenommeerde tijdschrift *Elsevier*. Hij had uiterst ‘mannelijke’ banen als uitsmijter bij de Melkweg en vatensjouwer bij Shell. Tegelijk kon hij zich urenlang vermaken met make-up en vrouwenkleding. Een gevarieerd leven dus, met genoeg boeiende ingrediënten voor een interessante biografie.

In 2012 ontmoette ik Janis Wagemans, Renates laatste partner, in verband met de biografie van Frans Pointl die ik aan het schrijven was. Pointl en Stoute waren korte tijd bevriend. Janis vertelde me dat Renate een groot archief had. Stoute correspondeerde veel, onder anderen met Jeroen Brouwers, en de meeste van die brieven liggen in het Literatuurmuseum.

Ik vroeg me af hoe het kon dat een ruige man als René na een drugs- en gevangenisverleden de keus maakte om als vrouw verder te leven. Ik wilde weten wat hem dreef en waar die gedrevenheid vandaan kwam. Kortom, ik was nieuwsgierig naar hem/haar en naar het leven dat hij/zij had geleid en ik besloot Stoutes leven te vangen in een boek.

Ik heb Stoute nooit ontmoet. Dat is jammer, want we zouden veel te bespreken hebben gehad. We delen de liefde voor literatuur, beeldende kunst en muziek.

Gelukkig is er wel dat grote archief: zeker vijftientig volle verhuisdozen worstelde ik door, waarbij ik bijzondere vondsten deed: epistels van geheime liefdes, ongepubliceerde verhalen en talrijke dagboeken. Van deze enorme berg materiaal, aangevuld met tientallen interviews, is deze biografie het destillaat.

Stoute kwam over als een brutaal iemand: in een radio-interview horen we hem dreigen een recensent die zijn boek vervelend bespreekt 'hard voor zijn kloten te trappen'. Achter die bravoure school echter een angstig persoon die zich gevangen voelde in zijn schaamte en beperkingen. Om los te breken uit die gevangenis dwong hij zichzelf moedig te zijn. Zijn leven was een aaneenschakeling van oefeningen in dapperheid.

Het kan niet anders of Stoute heeft met zijn/haar publicaties een rol gespeeld in de acceptatie van transgenders in Nederland. Hopelijk draagt deze biografie bij aan een nog groter begrip voor alle mensen die het gevoel hebben in een verkeerd lichaam te zijn geboren.

Stoute stierf op haar 49ste, veel te jong om dood te gaan. Maar haar leven heeft indrukwekkende sporen nagelaten, zoals dit boek laat zien.

David de Poel

Deel I

1 – René Stoute, ik ken geen René Stoute (1999)

Zo'n drie maanden voor het magische jaar 2000 ligt een jonge vrouw in haar Amsterdamse appartement te slapen. Ze heet Bernadette en in haar droom hoort ze ineens 'Berna!' roepen. Het moment daarna staat René Stoute naast haar bed. Ooit hadden ze een innige liefdesrelatie, maar nu is er al ruim tien jaar geen contact.

'Hé René!' zegt ze in haar visioen. 'Hoe is het met jou?'

'Ik moet je wat vertellen,' antwoordt hij.

Bernadette denkt: hij komt bij me terug, maar hij antwoordt: 'Je moet me na twaalf jaar loslaten, want ik ben ernstig ziek en ik ga dood. Maar ik zal altijd van je houden.'

Dan is hij weg.

Bernadette wordt wakker, voelt dat het waar is wat ze heeft gehoord en denkt: ik moet hem waarschuwen. Ze belt naar het haar laatst bekende adres, de Troskerslaan in Amstelveen, maar er wordt niet opgenomen. Na drie, vier dagen krijgt ze toch een vrouwenstem aan de lijn. Ze denkt: René heeft zeker een nieuwe vrouw. Omdat ze niemand jaloers wil maken, verzint ze een naam. Ze zegt: 'U spreekt met Janine.' Janine is haar tweede naam.

De vrouw aan de telefoon zegt: 'Ze zijn verhuisd. Zijn vrouw Bryony is naar de Overtoom vertrokken.'

'En René?' vraagt Bernadette.

'Met René is iets verschrikkelijks gebeurd. Zo erg dat ik het niet eens over mijn lippen kan krijgen.'

Bernadette krijgt het nummer van Bryony en besluit tot woensdagmiddag te wachten, als dochter Brechje hopelijk thuis is. Ze denkt: kinderen vinden het vaak leuk om de telefoon op te nemen. Op woensdag belt ze opnieuw: 'Met Janine, ik zoek René Stoute.'

Bijna in een automatisme geeft Brechje haar een adres en telefoonnummer in Eindhoven. Ze zegt er niets bij, niet dat René een vrouw is geworden en niet dat ze met een andere vrouw is getrouwd.¹

Een kleine week later schrijft Bernadette via de uitgeverij een briefje:

‘Dag René,

Jaren heb ik niet of nauwelijks aan je gedacht, maar de laatste weken moest ik opeens vaak aan je denken en had ik het gevoel: er is iets. Op je oude nummer was je niet bekend en op de Troskerslaan ook niet meer?!’²

Op 28 september 1999 rond vijf uur belt ze nerveus op. Terwijl de telefoon overgaat, ziet ze voor haar geestesoog allemaal filmpjes achter elkaar. Ze ziet een vrouw, gekleed in een wikkelrok en met een tulband om. Het huis waarnaar ze belt ziet ze ook voor zich.

‘Met Renate,’ klinkt er aan de andere kant van de lijn.

‘Ik ben op zoek naar René Stoute,’ zegt Bernadette.

‘René Stoute, ik ken geen René Stoute, wat zijn dit voor geintjes?’ hoort Bernadette de stem zeggen.

‘Ik heb dit nummer van zijn dochter Brechje gekregen,’ zegt ze.

‘Ik ken geen Brechje,’ zegt Renate. Waarschijnlijk omdat ze boos is, is haar stem een paar tonen gezakt en herkent Bernadette er toch René’s stem in. Ze zegt dat ze Bernadette is.

‘Ik ken ook geen Bernadette.’

‘Bernadette uit Amsterdam.’

‘O, die Bernadette. Waarom bel je?’

‘Je bent bij me verschenen,’ antwoordt Bernadette. ‘Je kwam in een droom, je bent ernstig ziek en je moet naar een dokter.’

‘Ik voel me anders kiplekker,’ zegt Renate.

Bernadette vertelt dat ze eerst de Troskerslaan in Amstelveen heeft gebeld en dat ze van de nieuwe bewoners het nummer van Bryony en Brechje heeft gekregen.

‘Ik ga nu als vrouw door het leven,’ zegt Renate. ‘Ik heb alle schepen achter me verbrand, ik wil geen contact meer met mensen van vroeger. Ik heb een nieuwe vrouw.’

Bernadette hoort aan Renates stem dat het gesprek haar emotioneert.³

Die avond schrijft ze Renate opnieuw een brief: ‘Dag Renate, het spijt me dat ik je vandaag onaangenaam verrast heb door je te bellen. Vreemde reacties trouwens, van iemand die zegt zo’n prettig nieuw leven te hebben.

Ik heb nooit geweten dat onze liefde uiteindelijk een leugen, gebaseerd op drijfzand was? Ikzelf heb me die liefde ondanks het hartverscheurende afscheid altijd herinnerd als iets moois, dat niemand je kan afpakken, iets wat je zelden in je leven tegenkomt, iemand die je andere helpt is, zoals jij dat ook beschreef in één van je brieven aan mij.

Dat je zelfs bij het noemen van mijn naam niet herinnerd werd aan onze vriendschap, dat bevreedt mij, maar goed, zo wil jij het, zoals de dingen vaak zijn gegaan zoals jij dat wilt. Dat geeft niet, uiteindelijk niet, jij leeft met datgene wat jij je niet wilt herinneren, ik koester datgene wat we samen hadden en wat nooit meer terugkomt, als iets moois dat tevens ook iets heel droevigs in zich had.

Opmerkingen als wat haal jij je in je hoofd enz... vandaag door de telefoon, geven mij sterk de indruk, maar wie ben ik, dat jij niet tevreden terugkijkt, jij schreef ooit, je hebt geen heden zonder verleden, in een interview met Corine Spoor ('87) en zo is het maar net, je was niet blij mijn stem te horen, daar kan ik ook niets aan doen, en dat wil ik ook niet.

Mocht er ooit iets zijn waarvan je denkt dat ik je daarmee kan helpen, of luisteren of wat dan ook, laat het mij dan gerust weten, ik denk voornamelijk met warme gevoelens aan jou, ook na ons gesprekje van vandaag.

Dag Renate, (mooie naam trouwens), het ga je goed.'⁴

Bernadette krijgt geen reactie. Een klein halfjaar later komt haar droom uit en staat ze te kijken naar iemand die ze innig heeft bemind en geliefkoosd, maar die ze nu nauwelijks nog herkent. Alleen de mond van de overledene komt haar bekend voor. Ze moet denken aan die keer dat ze elkaar net kenden en dat ze hem op zijn verzoek had opgemaakt. De lippen hebben dezelfde kleur rood als toen.⁵

2 – Zijn geheim (1950-1964)

Het is 1954. In een rijtjeshuis in een nieuwbouwwijk aan de rand van Haarlem staat een kleuter op een kruk voor de spiegel in de badkamer. In zijn rechterhand houdt hij de lippenstift van zijn moeder. Hij buigt naar voren en brengt de make-up naar zijn mond. Voorzichtig en heel precies verft hij zijn lippen. Wanneer hij klaar is, bekijkt hij zijn gezicht. Hij ziet er prachtig uit, vindt hij.

Vrolijk en in de verwachting dat zijn moeder hem ook mooi zal vinden, springt hij van het krukje en gaat naar beneden. Zijn moeder kijkt eerst verbaasd en wordt dan boos.

‘Haal dat spul er onmiddellijk af!’ roept ze. De jongen snapt dat hij iets fout heeft gedaan, al begrijpt hij niet wat. Beschaamd vlucht hij naar de badkamer. Met de punt van een handdoek veegt hij de lippenstift snel van zijn mond.

De kruk waarop René zichzelf in 1954 mooi maakt, staat in een huis aan de Gibraltarstraat 34. Hij wordt er geboren op 26 oktober 1950 en is na Bea (1944) en Henrik (1947) het derde kind van Hendrik Stoute en Elisabeth van Kordelaar. De zwangerschap is niet voorspoedig verlopen. Wanneer zijn moeder, 38 jaar inmiddels, zeven maanden zwanger van hem is, wordt er een vleesboom bij haar geconstateerd. Het woekerende vlees drukt tegen de baby en de artsen maken zich zorgen. Ze besluiten het gezwel los te snijden en tot ieders opluchting blijft de foetus in leven.⁶ Met de nodige medicatie worden de gevolgen van de ingreep voor de moeder beperkt en het leven van de baby gered. Bij zijn geboorte heeft René een witte huid, rood haar, relatief lange benen en knokige knietjes.⁷

Zijn moeder Elisabeth (1913-1998) is astmatisch en de operatie en bevalling hebben haar dermate verzwakt dat ze tijdelijk niet in staat is voor haar baby en de andere kinderen te zorgen. Dus komt er een gezinshulp in huis die ‘tante Ger’ wordt genoemd. Al snel is René dol op

deze surrogaatmoeder. Ze is lief voor de kinderen en koopt regelmatig cadeaus voor ze: Dinky Toys en raceauto's met échte rubberbanden.⁸

Renés vader, Hendrik Stoute, is geboren op 12 oktober 1909. Zijn ouders komen uit Leiderdorp, maar omdat opa, die van origine smid is, een baan als 'vuurwerker' bij de spoorwegen kan krijgen, verhuizen ze naar Haarlem, waar de NS zijn grootste onderhoudswerkplaats van Nederland heeft. Hendrik Stoute groeit op in een achterbuurtje, dat 'Het rozenprieel' wordt genoemd. Ze zijn met vijf broers en vier zussen. Eén zus sterft op de operatietafel, een andere zuster krijgt op haar veertiende een psychische ziekte. Ze heeft woedeaanvallen en ze brengen haar naar provinciaal ziekenhuis Meer & Berg, waar ze op haar tweeëntwintigste sterft.

Over zijn moeder zegt Hendrik Stoute dat ze maar één hobby heeft: verhuizen. Elk jaar moet er verhuisd worden en dan staat opa Stoute weer een keuken op te knappen.

Nadat Hendrik de lagere school doorlopen heeft, vraagt zijn vader waar hij wil werken. Voor een studie is geen geld. Hendrik is dertien jaar en heeft geen idee. Volgens opa Stoute is horlogemaker een mooi vak: je krijgt een grijze stofjas aan, mag een boord dragen en houdt schone handen. Hij gaat op zoek voor zijn zoon en Hendrik wordt in de leer gedaan bij een horlogemakersbedrijfje aan de Grote Markt, in de schaduw van de Sint-Bavokerk. Ongeveer vier jaar probeert Hendrik het beroep van horlogemaker te leren. Hij is totaal ongeschikt voor het vak en is er doodongelukkig. Het zweet staat in zijn handen als hij zich over de minuscule radertjes buigt en met fijne tangetjes in de ijzeren buikjes van wekkers, klokken en horloges prutst. Soms laat hij van de zenuwen alles uit zijn handen vallen.

Hendrik is zeventien als hij voor het raam van een hotel-restaurant een bordje LEERLING GEVRAAGD ziet. Hij bedenkt zich geen moment, gaat naar binnen en wordt aangenomen met kost en inwoning. Omdat hij zijn ouders nooit durfde te vertellen hoe ongelukkig hij in de horlogemakerij was, komt zijn verkondiging dat hij een baan in een hotel heeft gevonden hard aan. Hendriks ouders zijn streng protestants en kelners hebben een reputatie van drankzucht. Zijn besluit staat echter vast en uiteindelijk geven ze hem hun zegen. Het is een hotel voor de 'gegoeden'. Er logeren veel freules en jonkheren, sommigen van hen wonen er permanent.

Hendrik is een doorzetter met een groot incasseringsvermogen. Als hij denkt ergens anders wat meer te kunnen verdienen, solliciteert hij op die functie. Een tijdlang fietst hij elke nacht van Noordwijk terug naar Haarlem, na een werkdag van twaalf, soms veertien uur. Hij loopt zoveel op een dag dat zijn voeten er af en toe van bloeden.

In 1933 heeft Hendrik 1500 gulden gespaard; genoeg om de nodige huisraad te kopen en in het huwelijk te treden. Hij trouwt met Elisabeth van Kordelaar, een mooie vrouw met halflang donkerblond golvend haar en een heldere oogopslag. Ze blijven elf jaar kinderloos, totdat in 1944 Bea wordt geboren.

Hendrik werkt veel en hard en daarom komt de opvoeding van Bea en later die van Henrik en René grotendeels op Elisabeths schouders terecht. Alleen wanneer een van de kinderen ongehoorzaam of brutaal is geweest doet Elisabeth een beroep op haar man.⁹ 's Avonds somt ze de vergrijpen op en Hendrik schrijft ze in een zwart kasboek. Wanneer er een bepaald aantal overtredingen achter een naam staat, neemt Hendrik zijn zoon of dochter mee naar de schuur, waar hij ze een paar klappen op hun billen geeft, zij het met tegenzin.¹⁰ Eigenlijk ziet hij het nut er niet van in, maar hij doet het omdat zijn vrouw het wil.¹¹ Het fysieke geweld past ook niet bij zijn karakter. Hendrik Stoute is in wezen een zachtaardige, maar gesloten man. Een van de sterkste herinneringen die René aan zijn vader zal houden is het voorlezen voor bedtijd. Dan neemt hij de kinderbijbel ter hand en leest spannende verhalen voor. Dat maakt indruk op zijn jongste zoon. Vooral het verhaal van David en Goliath vindt René mooi, net als het verhaal van Mozes, die als kind in een rieten mandje op de rivier de Nijl uit varen wordt gestuurd.

Renés moeder Elisabeth ligt veel op bed, maar zelf is hij ook vaak ziek. Als kind krijgt hij onder andere rode hond, roodvonk, de mazelen, de bof en kinderpokken. Wanneer hij de Engelse ziekte heeft, komt er dagelijks een wijkzuster langs. Ze geeft hem injecties, maar die wil hij niet. Herhaaldelijk spant hij zijn bil zo strak dat de naald afbreekt. De lege medicijnflesjes blijven na gebruik soms achter in zijn kamer. Daarmee speelt hij dat hij erg ziek is en nooit meer beter zal worden, behalve als hij op tijd een injectie uit dat flesje krijgt toegediend.

Naast tante Ger zijn er meer gezinsverzorgsters. Eén van hen neemt René soms mee uit wandelen. Wanneer hij op een dag met haar op pad is, struikelt hij en valt met zijn hoofd tegen de spijl van een hek. De punt boort zich in zijn schedel, net naast zijn oog. Hij houdt er een litteken in

zijn wenkbrauw aan over.¹² Heel veel jaren later zal deze plek een naderend onheil aankondigen.

Vanaf zijn vierde gaat René naar de openbare Theo Thijssenkleuterschool aan de Piet Heinstraat 14, op loopafstand van zijn huis. Hij raakt er bevriend met de latere muzikant Jan Rijbroek (1950). Jans vader werkt als portier bij dezelfde werkgever als Renés vader en ieder jaar vieren ze Sinterklaas in het hotel. Ze spelen ook vaak buiten. Als ze honger hebben, stelen ze koekjes bij de bakker.¹³

René lijkt een gewoon kind, maar is dat niet. Al op jonge leeftijd openbaart zich een drang die zijn leven zal sturen en bepalen. René heeft vanaf zijn kindertijd de neiging zich als meisje aan te kleden. Niet alleen het aantrekken van de kleding windt hem op, hij vindt het ook spannend omdat hij alleen stiekem aan zijn aandrang gehoor kan geven. Wanneer zijn moeder op een dag de was heeft opgevouwen en even niet oplet, pakt hij een onderbroek van zijn zus uit de wasmand.¹⁴ Ook is hij gefascineerd door zijn moeders ondergoed. Soms, als er niemand thuis is, gaat hij met bonzend hart naar haar slaapkamer en opent haar kasten. Hij trekt allerlei onderkleding aan en geniet van de soepele stof op zijn huid. Nieuwsgierig bekijkt hij zichzelf in de spiegel en de aanblik maakt hem onrustig. Tegelijk schaamt hij zich voor wat hij doet. Hij beseft dat hij niet normaal is, dat weet hij sinds die keer dat hij zijn moeders lippenstift had opgedaan. Nooit zal hij vergeten hoe boos ze toen was. Over het verkleden durft hij met niemand te praten: het is zijn geheim.

René beseft dat het niet hoort wat hij doet, maar onderdrukken wil en kan hij zijn gevoelens niet. Ze zijn sterker dan de schaamte die hij erover voelt. De kleding die zijn moeder niet meer draagt en naar de schuur verhuist, verstopt hij in zijn eigen kast. Soms trekt hij 's avonds haar oude onderjurken en nachthemden aan om in te slapen. Het geeft hem een fijn gevoel maar hij is ook bang dat zijn moeder zijn verkleedpartijen ontdekt. Daarom trekt hij de lakens en dekens hoog op. Er is nog iets anders waarvoor hij zich schaamt. Er is iets mis met Renés penis. Wanneer hij zeven is, wordt hij eraan geopereerd. Niemand vertelt hem waarom die operatie nodig is. En ook daarna krijgt hij geen uitleg over zijn lichamelijke afwijking. Pas decennia later hoort hij over de medische noodzaak van de operatie: hij heeft een vorm van 'hypospadie', een aangeboren afwijking van de penis waarbij de urinebuis niet hele-

maal bij de uiterste punt van de penis uitkomt, maar aan de onderkant van de eikel of in sommige gevallen zelfs halverwege of aan de basis van de penis.

De verkleedpartijen gaan zijn hele kindertijd door. René krijgt vooral een kick van damesondergoed. Dat neemt niet af tijdens zijn puberteit. Sterker nog, René is bereid meer risico's te nemen om zijn behoefte te bevredigen. Als er een nieuwe jongen in de buurt komt wonen, neemt hij René op een dag mee naar zijn oude woning. Hij heeft de sleutel nog en er staan veel spullen. Tijdens de rondgang komen ze ook in de slaapkamer van zijn ouders. Ze trekken kasten en laden open en in een van de laden ligt damesondergoed. René's hart begint sneller te kloppen en in een onbewaakt ogenblik grijpt hij een rood slipje, bestikt met lovertjes, en frommelt dat in zijn jaszak. Hij kan nauwelijks wachten tot het avond is en hij op zijn kamer zijn nieuwe aanwinst kan aantrekken. Daarna trekt hij elke avond voor het naar bed gaan het rode slipje aan. Kort daarop gaat het echter mis en wordt zijn geheim ontdekt. Op een avond komt zijn moeder zijn slaapkamer binnen en plotseling rukt ze zijn deken weg. De schaamte is intens en René weet niet waar hij moet kijken. Zijn moeder begrijpt het niet, is verbouwereerd en vraagt alleen of haar zoon soms met vreemde mannen meegaat. Ze associeert René's liefde voor vrouwenondergoed met seksueel misbruik. Maar daar is geen sprake van en René schudt zijn hoofd. Ze vraagt niet verder en slaat de deken terug. Nooit komt ze op het voorval terug, wat eraan bijdraagt dat René's stiekeme gedrag uitgroeit tot een gigantisch schuldgevoel. Het taboe op zijn verkleedpartijen wordt met de jaren een gezwel dat hem verdrukt, zoals de vleesboom in zijn moeders buik toen ze zwanger van hem was.¹⁵ Maar voor René is er geen arts om hem te verlossen. Pas heel veel later, aan het eind van zijn leven, vindt hij een dokter die hem kan helpen. De operatie die René zal ondergaan is zowel fysiek als psychisch.

René draagt graag vrouwenondergoed, maar dat wil niet zeggen dat hij een meisjesachtige jongen is. Hij heeft een masculiene kant. Zo houdt hij van voetballen en rond zijn tiende meldt hij zich aan bij HFC Haarlem. René is geen harde werker en moet het vooral van zijn techniek hebben. Het liefst speelt hij rechtsbinnen, en hij heeft een broertje dood aan meeverdedigen. René's vader staat herhaaldelijk langs de lijn en steekt niet onder stoelen of banken hoe hij over de lankmoedige hou-

ding van zijn zoon denkt. ‘Je bent lui, jongen,’ zegt hij steeds bij zijn wedstrijdbespreking achteraf. Voor René gaat de lol van het voetballen er zo af, elke wedstrijd mondt uit in stevige kritiek van zijn vader. Hij stopt ermee en meldt zich aan bij wielervereniging De Kampioen. Ook hier duurt zijn carrière niet erg lang. Als René midden in een tijddrit afstapt om een sigaretje te roken, wordt hij door een ploegleider betrappt en kan hij ‘opdonderen’.¹⁶ De sigaretten steelt hij van zijn vader. Die is gestopt, maar krijgt nog wel eens wat van tevreden klanten en bewaart de rookwaar in zijn rokkostuum.¹⁷

Het beeld dat opdoemt is dat van een bij vlagen diep ongelukkig kind. Hij worstelt met zijn geheime drang om vrouwenondergoed te dragen en heeft weinig vrienden. Bovendien heeft hij het gevoel dat hij buiten het gezin staat, alsof hij geen echte zoon is van zijn ouders, maar een vondeling, en niemand dat wil toegeven. De kritiek van zijn vader en de zwijgzaamheid van zijn moeder voeden dit gevoel. Daarbij herkent René zich niet in zijn broer en zus. Bea is inmiddels volwassen en gaat haar eigen gang. Broer Henrik is een heel ander type dan hij. Die is wél sportief en leergierig en kleedt zich, in tegenstelling tot René, altijd keurig. Zijn ouders hebben vooral aandacht voor zijn broer, vindt René. Als hij twaalf is komt zijn gevoel van miskenning tot een uitbarsting waar hij de rest van zijn leven spijt van zal houden.

Het is avond en het gezin zit zwijgend rond de eettafel. Renés vader zit aan het hoofd, zijn vrouw zit tegenover hem. Aan de andere zijden zitten René en Henrik, tegenover elkaar. Ineens krijgt René van zijn broer een pesterige schop tegen zijn been. René voelt een scherpe pijn en brengt zijn rechterbeen in positie om een flinke trap terug te geven.

‘Wil je niet zo wiebelen, René?’ vraagt zijn moeder. ‘Straks mors ik nog bij het opdienen.’

Henrik grijnst de grijns van een overwinnaar.

Ze eten zwijgend verder van hun hachee met rode kool en Renés ongenoegen groeit en groeit. Hij wil dat zijn ouders hem zien. Hij wil aandacht. Plotseling krijgt hij een ingeving. Terwijl hij Henriks trap nog pijnlijk voelt nagloeien in zijn been, pakt hij zijn mes van tafel, omklemt het handvat met zijn vuist en stoot dan met alle kracht die hij in zich heeft de punt van het mes in de hand van zijn broer. Er zal altijd een litteken overblijven.¹⁸